

Педагогија духовне лире

Једна енглеска књижевница и новинарка хтела је да напише књигу о Светом Владики Николају и добивши све његове рукописе, после неког времена вратила их је и рекла: „Владика Николај је океан на који ја не смем да се навезем.“ Верујем да свако ко покуша да испита дубину и ширину његове мисли изражену у ма ком делу мора да устукне пред несагледивошћу. Зато и ово написано представља тек неколико немужних цртица о песмама Светог Владике Николаја и њиховој васпитној улози.

За оне који можда не знају, Духовна лира је књига сабраних песама Светог Владике Николаја које је он писао између два светска рата. Колико има песама? Оне нису нумерисане, ја сам их „пешке“ бројала и има их око 380. Неке песме су велике и састоје се из неколико делова, па је немогуће тачно рећи колико их је, а у ствари има их и много, много више, само записаних у другим књигама, у Прологу, има их и незаписаних, расељених по целом свету, неоткривених, љубоморно чуваних. Неке су неки други позајмили и присвојили. Немогуће их је пребројати.

О овој збирци песама Свети авва Јустин је рекао : „Нека ми опрости Свети Дамаскин, Свети Роман Слаткопевац, али ето, он је стао поред њих и уз њих само са својом Духовном Лиром. То је такво бисерје небеско, какво Српска земља видела није. То најбоље знају богомољци, најбоље знају монаси, монахиње, јер је њих Духовна Лира држала и побудила да крену Христовим путем по Српској земљи стрмој и магловитој...”

После Великог рата ојађеном, истрошеном, изнемоглом и уморном народу своме Свети Владика обраћао се песмом. У Духовној лири препевао је Јеванђеље, молитвеник, житија светих, псалтир, Лествицу, Требник... Све ово може да се нађе у наизглед простим, али дубоким стиховима. А зашто баш песмом?

Свети Јован Златоусти каже: „Природа наша тако се наслађује песмама и хармоничним напевима и има према њима наклоност, да и одојчад, кад плачу и бивају неспокојна, успављују се њима... Често и путници, у жарко подне, гонећи товарне животиње, продужавају пут са певањем, и тим песмама олакшавају тегобу путовања... И сви, и путници, и земљорадници, и морепловци, чине то ради тога, да би певањем олакшали тешкоћу рада, пошто душа, при звуцима хармоничне песме, лакше може да подноси досаду и труд.“

А Свети Владика познајући душу свог народа и бринући се да после ратних страдања духом не поклекну и не постану лак плен непријатељу пружа им штап. Песмом их соколи и кроз песму беседи. Овај наш, српски Достојевски, очима своје душе види муку, колебања, види народна сагрешења и као што је некада Христос писао по прабини, тако и он сада у тишини кроз стихове говори. И песмом народ води кроз долину плача што се живот зове. Духовно разбијеном народу било је потребно ојачати веру, осмислити патњу, повратити наду. Зато ове песме Владике Николаја у то време постају окосница сваког сабирања у име Божје. Мелодија и речи песама су једноставне и препознатљиве, свима пријемчиве, и „укима“ и неукима. Храниле су изгладнелу

душу, подстицале на подвиг, на покајање и избављање од клонулости. Писане по свршетку једног рата, а у предворју нових ратова и наступајућег одступништва од Бога у виду комунизма, Свети Владика Николај показаће се и као пророк, јер баш овако у виду запамћених стихова, оставиће духовно завештање свом народу и то ће бити семе које ће се у тајности преносити од уста до уста: Има Бога!

И надживеле су песме све претње и духовне ударе. Како? Јер говоре о Истини која што се дубље закопава, све сјајнија ниче. Двадесет хиљада различитих страна рукописа светог Владике Николаја међу којима су и ове песме сведоче исто. „Ја сам Пут, Истина и Живот. Нико не долази Оцу осим кроз Мене“ (Јн 14,6).

У својим мисионарским писмима свети Владика Николај је рекао да је овај живот, живот служења и страдања, а не провода и уживања, то је преддвер раја, а не рај, путовање, а не пристаниште. Тако је он и живео, како је и веровао. Живео са Богом, у Богу и за Бога. О томе и у песмама пева и нас поучава.

Тема овога рада је „Педагогија Духовне лире“, односно каква је васпитна улога ових песама. У античко време педагогом се називао човек чији је посао био да води ученика од куће до учитеља. Тако и нас Свети Владика Николај кроз стихове води, до нашег вечног Учитеља Христа Господа. Објашњава нам живот, показује смисао. Од куда смо и куда идемо, како да прођемо кроз узбуркано житејско море?

Обично када се спомене васпитање већина помисли на децу. А Свети Владика Николај је говорио да смо ми сви и васпитаници и васпитачи. Да се старији васпитавају угледањем на децу: „Ако се не вратите и не будете као деца, нећете ући у Царство Небеско“ (Мт. 18,3). А деца се васпитавају тако да их родитељи пусте да приђу Христу. Ми смо сви недовршене личности, и сами имамо потребу за духовним оздрављењем, а треба да васпитавамо децу. Због тога нема једног универзалног упутства нити свршеног процеса. Васпитати је трајни глагол. Ко што човек храни тело и опет огладни, тако и душа иште непрестано своју храну. И док не дође кончина живота неизвесно је где ћемо се обрести. У центру васпитања је Христос. Он је наш образ и идеал коме треба да тежимо и кога треба да подражавамо. Васпитање је у ствари образовање. Дакле, не у смислу стицања светскога земаљског знања, већ умећа саобразовања са Христом. Зато је битно дефинисати циљ живота да бисмо могли у току пловидбе по узбурканом мору имати стално испред себе светионик. То се не може постићи само људским снагама. Вечни живот и сједињење са Богом могуће је само у наручју Цркве, то јест потребно је бити уцрковљен, то је услов спасења.“ Нико не може доћи Оцу осим кроз Мене.“ Све ово и више од тога Свети Владика Николај је сам опитно прошао и у песмама записао.

Ја ћу се овде послужити искуством нашег првог школованог педагога Сретена Ацића, оца игуманије Ане, која је била верно духовно чадо и сарадник Владике Николаја и сама се показала као врсни педагог деци у сиротиштинама Богдају и другима, па после и својим монахињама у манастиру Враћевшница. Сретен Ацић је истицао да је пластично приповедање лакше за разумевање и усвајање. Покушаћу да представим

Духовну лиру као практични васпитни приручник, ни не помишљајући да исцрпим неисцрпиво.

У свакодневном животу срећемо се са људима који нас питају или поделе са нама неке своје борбе, дилеме...

Сабрах тек понешто од тих питања, и принесох их Светом Владики Николају и његовој духовној лири и добих одговоре:

1. на питање Од куда смо и куда идемо?

Питаш ли се дете моје,
од кад свету старост броје?
Ко о свету бригу брине
да не падне, не погине?
Питат можеш само Њега који рече:
Ја сам Алфа и Омега.

Саздани смо мудрим Творцем,
Послати смо Благим Оцем,
Бог нас шаље, Бог нас чека,
Божја су оба века.
Век земаљски пут је кратак,
век небески одмор сладан,
свак ће жњети што посије
то је знање најважније.

2. чули сте сви бар некад: Ја сам верник али не морам то да доказујем ником...

И вера и дела заповест је иста,
та заповест дође од самога Христа.
Са вером без дела није душа лепа,
а дела без вере то је душа слепа,

нека наша вера не буде нам нага,
нека се обуче у сва дела блага.
Помози нам Боже да веру творимо
да веру од дела никада не двојимо.

3. Ал ја не могу разумом да прихватим веру, на ово св. Владика каже:

Ко се у свој разум једино поузда,
неће моћи никад гордост да обузда
а гордост је болест која чини слепим.

4. Кад жале људи за ближњима својим: Умрла ми је мајка, а мени чедо моје, теше их стихови:

Зашто плачеш душо моја, умрла је мајка моја.
Та умрла она није у крилу се Божјем крије.
Зашто плачеш душо мила, јер сам љубав сахранила,
Никад, никад ни довека, у Божјем те крилу чека,
где мирују сви одшедши, где ће отићи сви пришедши,
где сви бивши и будући враћају се својој кући.

5. Мене брине шта ће људи рећи и шта мисле о мени

Није важно брате да нас људи знају,
нити да нас гласе са раног јутра,
нити да нам своје тљене даре дају,
њихово је знање од данас до сутра,
важно је и нужно да нас Бог познаје,
Божјим познанством сила нам се даје.

Људско знање брате све је делимично,
људи део хвале, људи део куде,
знање је незнање кад је комадично,
неправедно људи по комађу суде.
Бог те целог знаде мој рођени брате
кад Ти не знаш за се, Творац твој гледа те.

6. Онда чувена правдалица : Кад видим ко све иде у цркву а види шта раде...

Не судите друге, нити осуђујте
место туђих греха своје испитујте.
Ко грехове туђе бележи и гласи,

Кад Бог тако нежно твоје грехе скрива,
што ти јављаш коров са суседских њива?

његова ће светлост брзо да с угаси.

7. Кад нам млади кажу: Ја сам млад, један је живот, кад ћу ако не сад...

Не греши дете, ти си млад и росан.
Не греши дете, грех је смртоносан,
Не греши дете, грех вољу лабави,
Воља дар Божји, њом се Творац слави.
Не греши дете, буди душа чиста, рад среће твоје
рад љубави Христа.

8. Згрешио сам, како да се покајем, Свети Владика поучава

У Твом присуству, пред Престолом Твојим,
смилуј се Блаже слабостима мојим,
смилуј се Оче, смилуј се и смилуј,
Помилуј мене Господе, помилуј!

9. Кад се искваре моралне норме, па чујемо од других: Ја више не знам шта је добро...

Питаш шта је добро? Питај самртника,
гле за све се каје од живота цела,
сем кајања, вере и сем добрих дела.

Питаш шта је добро? Питај Цркву Свету!
Она ће ти рећи што ти савест вели,
Све је добро што те од Бога не дели.

10. Хвала Богу, решили су се проблеми.

Прође бура и олуја, утиша се грозни ветар,
се спасох сав припијен, уз Те Христе као Петар.
Каквом песмом и молитвом сада да ти благодарим
једном више ја Те познах и да умрем сад не марим.

Ја

11. Кад уздахну људи: Само кад бих био богат... свети Владика подсећа на Лазара и богаташа

Шта богатство вреди и земаљска слава
кад све журно вене као пољска трава...
ал дође време и живот утрну кад умреше оба,
карта се обрну.

Бог праведни сваком по заслуги даде
Лазар у рај оде, богат у Ад паде....
Љуби бедне људе и даји што имаш
Благодари Богу, све од Бога примаш.

12. Кад се буне што мора да се пости

Часни пост је бања душе,
бања душе, узда тела
њим се човек зауздава од греховних мрачних дела.
Пост је сила, пост је слава, пост од греха олакшава.

13. Утврђује нас Владика кад се пред искушењем, а ломи душа питањима зашто страдам, зашто баш ја да будем болестан?

Кад ти добро дође веруј то Бог даје
кад страдање стигне, често од Бога је.
Искушења иду и морају доћи,
муци следи срећа као зора ноћи.
То не бива слепо, по слепоме кобу,
то Бог веру твоју поставља на пробу.

Кад ти чедо умре, кажи није случај
и оружјем вере у двор Божју куцај.
Кад те болест снађе и на одар свали,
веруј за добро је и Господа хвали.

14. Славољубље које нам је стално за петама са ускликом: Волео бих да будем први, главни

Не тражи првенство, оно душу дими
но кад Бог ти даје са смирењем прими.
У првенству није ни радост ни срећа
но тек служба тежа и тек мука већа.
Јер ко је први, тај је слуга свима,
само верна служба част првенства има.

15. Како да научим дете да се моли, свети Владика учи :

Кад устајем и кад лежем: Боже помози!
И пред ручак и по ручку, Боже помози!
И кад станем пред икону, Боже помози!
Кад пролазим покрај цркве, Боже помози!

и кад звона тика так звоне Боже помози!
И у цркви само шапћем Боже помози!
И кад гусан на ме шичи, Боже помози!

Ово нису једини одговори из Духовне лире на ове недоумице. Тек понеки истргнут из те бисерне огрлице.

Слобода је највећи Божји дар човеку. Ниједно друго створење Божје је нема. Зато и јесте пре свих створења човек, а пре човека Бог. Али слобода носи са собом и одговорност. Слобода се вежба и испитује избором између добра и зла. Највеће добро које родитељи своје детету могу учинити састоји се у томе да га науче да позна зло и да се побуни против њега. Свети Владика Николај каже :“ Гле, сви ви желите васпитану децу, али мало ко их од вас васпитава јер мало ко разуме какав је дух потребан овом времену. Пресиђено је ово време духа техничког, духа егоистичке револуције, духа млаке хуманости полу и полумера и потајног пактирања са злом. Лакше је преврнути свет него преврнути себе.“

Тако је Свети Владика Николај писао пре сто година, а ја мислим да га чујем сада ту међу нама. Зар није и данас тако, па можда и теже? Колико теорија и нових уџбеника о новим методама васпитања, а људи и деца све даље од образа Божјег! Раслабљеност је обузела све и прелива се из поколења у поколење, па и сами васпитачи болују од служења двојици господара. А такав један бисер попут Духовне лире чами на полици кућне библиотеке. Те неправедно запостављене песме треба да повратимо у свакодневни живот. Да их учимо, да из њих учимо како да живимо, како да се поправљамо и тешимо. И да друге учимо. Верујем, свака недоумица може да се разреши, свака болна душа може да се утеши, вера укрепи, грех разобличи, врлина утврди читајући и понављајући стихове духовне лире. Сваког ко их чита или пева оне побуђују на промену, на молитву, на побуну против зла у себи којим једино може да почне побуна против зла око себе. Скоро да је невероватно колико је Свети Владика Николај познао дубину људске душе и како је он говорио о Шекспиру, тако можемо и ми за њега да кажемо. Ми њега не познајемо, чак ни не можемо да га познајемо, али он зна нас, он нас је тачно у својим песмама описао.

Као у горе наведеној песми, вера тражи дела, зато, помози нам Боже да се виде Твоја дела у делима руку мојих, да би знала земља цела Теби славу да запоји.

